

บทที่ ๗

บทสรุป

บทละครในพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนาและรามเกียรติ์ใช้ความเปรียบเทียบใน ๓ ลักษณะด้วยกันคือ ความเปรียบเทียบที่แสดงการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งว่า "เหมือน" อีกสิ่งหนึ่ง ความเปรียบเทียบที่แสดงการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งว่า "เป็น" อีกสิ่งหนึ่ง และความเปรียบเทียบที่แสดงการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งว่า "เหนือกว่า" อีกสิ่งหนึ่ง รวมทั้งการใช้สำนวนเปรียบเทียบโดยนัย เป็นสื่อกลางถ่ายทอดจินตนาการผ่านตัวอักษรที่ร้อยกรองไว้อย่างประณีต ความเปรียบเทียบที่ชี้ถึงความเปรียบเทียบซึ่งดำเนินตามรอยกวีโบราณ และความเปรียบเทียบที่เข้าใจว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยได้ทรงประดิษฐ์สร้างสรรคด้วยพระปรีชาญาณอันเลิศล้ำ

จากการศึกษาความเปรียบเทียบในบทละครในพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนาและรามเกียรติ์มีข้อสังเกตว่า ความเปรียบเทียบมากที่สุดได้แก่ ความเปรียบเทียบที่แสดงว่าสิ่งหนึ่งเหมือนอีกสิ่งหนึ่ง รองลงมาได้แก่ความเปรียบเทียบที่แสดงว่า สิ่งหนึ่งเป็นอีกสิ่งหนึ่ง ส่วนความเปรียบเทียบที่แสดงว่าสิ่งหนึ่งเหนือกว่าอีกสิ่งหนึ่ง และสำนวนเปรียบเทียบโดยนัย ปรากฏน้อยกว่า ๒ ประเภทแรก

ความเปรียบเทียบส่วนใหญ่ในบทละครในพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนาและรามเกียรติ์มีเนื้อหาที่แสดงถึงความผูกพันกับธรรมชาติอย่างลึกซึ้ง กล่าวคือนำเอาธรรมชาติมาเป็นตัวเชื่อมโยง มีข้อสังเกตว่ามักนำเอาธรรมชาติใกล้ตัวมาเปรียบเทียบแทนการอ้างถึงธรรมชาติไกลตัวออกไป จุดนี้ชี้ให้เห็นว่าบทพระราชนิพนธ์แสดงถึงความเข้าใจ หยั่งรู้ธรรมชาติของมนุษย์ว่ามักให้ความสนใจกับสิ่งใกล้ตัวมากกว่าสิ่งไกลตัว การหยิบยก

เอาสิ่งที่พบเห็นอยู่เสมอมากล่าวถึงยอมทำให้เกิดภาพแจ่มชัด และเกิดความเข้าใจได้ง่ายกว่าการหนีบยกเออกจากสิ่งที่ไกลตัว ซึ่งอาจจะมีความคุ้นเคยน้อยมากจนยากที่จะเข้าใจด้วยตนเอง ความเปรียบในบทละครในพระราชนิพนธ์ทั้ง ๒ เรื่อง จึงมีลักษณะเป็นสากลอยู่มาก คือเป็นความเปรียบที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความสมเหตุสมผล และความเป็นจริง ฉะนั้นจึงมีความเป็นอมตะในตัวเอง และเป็นมรดกทางภาษาของคนไทยสืบทอดมาหลายชั่วอายุคน

นอกจากนี้เนื้อหาของความเปรียบยังเกี่ยวพันอยู่กับความเป็นไปในสังคมไทยสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น กล่าวคือ เป็นกระจกสะท้อนภาพของบ้านเมือง อาชีพ การดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม ความรู้สึกนึกคิดและความนิยมในสมัยนั้น ภาษาที่ใช้ ขนบธรรมเนียมประเพณี ตลอดจนศิลปวัฒนธรรมสาขาต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่คนทั่วไปคุ้นเคยเพราะได้พบเห็น ได้ยินได้ฟังอยู่เสมอ จึงสามารถทำความเข้าใจได้ง่ายไม่ลำบาก ทั้งยังให้คุณค่าทางภาษาทางวรรณคดี ทางวัฒนธรรม และทางสังคมอย่างครบถ้วน

มีความเปรียบอยู่หลายตอนที่แสดงถึงหลักความจริงทางจิตวิทยา คือเป็นความเปรียบที่เกิดจากความเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์อย่างลึกซึ้ง คุณสมบัติข้อนี้ น่าจะทำให้กล่าวได้ว่า ความเปรียบดังกล่าวมีส่วนทำให้บทละครในพระราชนิพนธ์ทั้ง ๒ เรื่อง กลายเป็นวรรณคดีของมนุษยชาติ มองเห็นแบบจำลองของชีวิตซึ่งเป็นสิ่งที่ควรศึกษาสำหรับคนไทยเป็นอย่างยิ่ง

ความเปรียบหลายตอนหลายตอนที่เห็นความละเอียดคลอเคลียงสังเกตุ และแสดงถึงจินตนาการอันกว้างไกลซึ่งสะท้อนถึงธรรมเนียมนิยมของกวีไทยในคัมภีร์ต่าง ๆ เช่น นิยมยกสำนวนโบราณมาอ้างอิง เปรียบเทียบตามแบบกวีรุ่นก่อน และนิยมใช้สำนวนเปรียบเทียบตามอย่างกวีอินเดีย ดังจะเห็นได้จากบทชมความงามของตัวละครเอกชายหญิงตามทัศนะของอินเดีย เช่น ทาเหมือนนกกาง คิวคังคันศร

เดินบ้าง เบื้องตั้งลีลาพญาหงส์ ฯลฯ สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของวรรณคดี
อื่นที่เคยมีคอบทละครในพระราชนิพนธ์ เช่น เกี่ยวกับวรรณคดีไทยเรื่องอื่น

มีข้อสังเกตความกลมกลืนตัวละครในอิเหนาและรามเกียรติ์ แม้ว่าส่วนใหญ่
จะมีลักษณะการชมความงามตามอุดมคติท่านอง เกี่ยวกับกวีนิพนธ์เรื่องอื่น ๆ แต่บท
พระราชนิพนธ์ก็ไต่ทรกรายละเอียดเพิ่มเติมเพื่อให้ตัวละครมีลักษณะเด่นเฉพาะตัว
โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเปรียบในบทละครเรื่องอิเหนา ได้เสนอภาพที่ต่างกันของ
พระ และนางอย่างชัดเจนว่า พระนั้นมีความงามสง่าน่าเกรงขาม ในขณะที่นาง
มีความงดงามหวานละมุนชวนมองไม่จีจิดา อันเป็นลักษณะตามธรรมชาติที่แท้จริงของ
บุรุษและสตรี แต่อย่างไรก็ตามยังถือว่าความงามดังกล่าวเป็นการถ่ายทอดความ
งามที่เป็นอุดมคติ มีข้อความงามตามความเป็นจริง กล่าวคือบทละครในเรื่อง
อิเหนาและรามเกียรติ์มิได้พรรณนาถึงความงามของพระหรือนางในลักษณะที่เป็นตัวตน
จริง ๆ หากแต่พรรณนาในลักษณะมนุษย์ในจินตนาการหรือในอุดมคติมากกว่า

สิ่งที่กล่าวมาทั้งหมดนี้สะท้อนให้เห็นว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
นภาลัยทรงไว้ซึ่งพระอัจฉริยภาพล้ำเลิศในก้านอักษรศาสตร์ กล่าวคือทรงใช้ความ
เปรียบเทียบที่เหมาะสมกับเนื้อเรื่อง บุคลิกภาพและบทบาทตัวละคร เป็นอย่างยิ่ง ทำให้
บทพระราชนิพนธ์มีเอกภาพรวมกันตั้งแต่ต้นจนจบ ทรงสามารถเข้าถึงจิตใจของ
มนุษย์ควยสายตาคมลึกของกวี และทรงถ่ายทอดแง่มุมที่กวีอื่นอาจมองข้ามออกมา
เป็นถ้อยคำสำนวนไพเราะคมคาย ทั้งนี้เพราะทรงเป็นกวีที่ให้ความสำคัญต่อทุกสิ่ง
มิได้ละเลยรายละเอียดเล็กน้อยที่อาจจะบั่นทอนคุณค่าในงานพระราชนิพนธ์ให้ลดลง
ความเปรียบในบทพระราชนิพนธ์จึงเป็นเสมือนสะพานทอดไปสู่จินตนาการที่ซ่อนเร้น
อยู่ในตัวอักษร ทั้งยังเป็นเครื่องปรุงแต่งให้บทละครทั้ง ๒ เรื่องมีรสชาติเป็น
ที่ศรัทธาของผู้อ่านทุกยุคทุกสมัย และมีส่วนทำให้ "อิเหนา" และ "รามเกียรติ์" อยู่ใน
ความนิยมของคนไทยคราบจนทุกวันนี้

ข้อเสนอแนะ

ประเด็นต่าง ๆ ที่น่าสนใจศึกษาให้กว้างขวางต่อไป และจะเป็นคุณประโยชน์ต่อวิชาการทางด้านนี้คือ

๑. เปรียบเทียบแนวคิดในการใช้อุปมานในบทละคร นอกและบทละครใน
๒. ศึกษาองค์ประกอบของความเปรียบโดยละเอียดเพื่อตั้งเป็นทฤษฎีอันจะช่วยให้เกิดความซาบซึ้งยิ่งขึ้นในการอ่านวรรณคดีไทย